ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Ravshanova Dilnura Xusanovna

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat

universiteti Urgut filiali, Pedagogika va

tillarni o‘qitish fakulteti, Boshlang‘ich ta’lim

yo’nalishi 4-bosqich talabasi

dilnuraravshanova292@gmail.com

UMUMTA’LIM MAKTABLARINING BOSHLANG‘ICH SINFLARIDA INKLYUZIV TA’LIM MUHITINI YARATISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Annotatsiya: Mazkur maqolada umumta’lim maktablarining boshlang‘ich sinflarida inklyuziv ta’lim muhitini yaratishning pedagogik shart-sharoitlari yoritib beriladi. Unda inklyuziv ta’limning mazmun-mohiyati, asosiy tamoyillari hamda uning o‘quvchilarning ijtimoiylashuvi va individual rivojlanishidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, ta’lim jarayonida o‘qituvchi, maktab psixologi va ota-onalar hamkorligining o‘rni asoslab berilib, inklyuziv muhitni samarali tashkil etishning muhim omillari ko‘rsatib o‘tiladi. Maqolada boshlang‘ich ta’lim bosqichida barcha o‘quvchilar uchun teng imkoniyatlar yaratish masalalariga alohida e’tibor qaratiladi.

Kalit so‘zlar: inklyuziv ta’lim, boshlang‘ich ta’lim, pedagogik shart-sharoitlar, ta’lim muhiti, o‘quvchi rivojlanishi, ijtimoiylashuv, teng imkoniyatlar, pedagogik yondashuv, psixologik qo‘llab-quvvatlash, ta’lim jarayoni

Аннотация: В данной статье рассматриваются педагогические условия создания инклюзивной образовательной среды в начальных классах общеобразовательных школ. Раскрываются сущность и основные принципы инклюзивного образования, а также его значение в социализации и индивидуальном развитии учащихся. Особое внимание уделяется сотрудничеству учителя, школьного психолога и родителей, а также факторам эффективной организации инклюзивной среды. Подчеркивается необходимость обеспечения равных возможностей для всех учащихся на начальном этапе обучения.

Ключевые слова: инклюзивное образование, начальное образование, педагогические условия, образовательная среда, развитие учащихся, социализация, равные возможности, педагогический подход, психологическая поддержка, образовательный процесс

Abstract: This article examines the pedagogical conditions for creating an inclusive educational environment in primary school classes. It highlights the essence and main principles of inclusive education, as well as its importance in students’ socialization and individual development. Special attention is given to the collaboration between teachers, school psychologists, and parents, along with key factors for effectively organizing an inclusive environment. The need to ensure equal opportunities for all students at the primary education stage is emphasized.

Keywords: inclusive education, primary education, pedagogical conditions, educational environment, student development, socialization, equal opportunities, pedagogical approach, psychological support, educational process

Kirish: Zamonaviy ta’lim tizimining globallashuvi va insonparvarlashuvi jarayonida inklyuziv ta’lim konsepsiyasi ta’lim siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.Inklyuziv ta’limning asosiy maqsadi –barcha bolalarga, jumladan jismoniy, aqliy yoki psixologik rivojlanishida turli cheklovlari mavjud bo‘lgan o‘quvchilarga sifatli ta’lim olish uchun teng sharoitlar yaratishdan iborat. Boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘quvchilarning ta’limiy va tarbiyaviy jarayonga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvi ularning keyingi ijtimoiylashuvi va shaxs sifatida shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi[1].Boshlang‘ich sinf davrida bolalarda o‘qishga munosabat, axloqiy qadriyatlar, jamoada o‘zini tutish ko‘nikmalari va ijtimoiy faollik shakllanadi. Shu sababli inklyuziv ta’lim sharoitida o‘quvchilarning nafaqat akademik faoliyatga, balki tarbiyaviy jarayonlarga ham integratsiyalashuvi muhim pedagogik vazifa hisoblanadi.

Tadqiqot metadologiyasi: Mazkur tadqiqotda boshlang‘ich sinflarda inklyuziv ta’lim muhitini yaratish shart-sharoitlarini o‘rganish uchun nazariy va empirik metodlardan foydalanildi. Nazariy tahlil asosida ilmiy adabiyotlar va normativ hujjatlar o‘rganildi. Empirik metodlar sifatida kuzatuv, suhbat va anketa qo‘llanilib, o‘qituvchilar, o‘quvchilar va ota-onalarning fikrlari tahlil qilindi. Shuningdek, pedagogik tajriba-sinov ishlari orqali inklyuziv ta’limning samaradorligi baholandi.

Maktab psixologi har bir o‘quvchining psixik salomatligini himoyalash maqsadida quyidagi vazifalarni bajaradi:

-o‘quvchini individual rivojlantirish (oilada va inklyuziv ta’lim sharoitida ta’lim berish) dasturlarini tuzish;

-o‘quvchilar bilan guruhlarda mashg‘ulotlar olib borish;-o‘quvchilarni doimiy ravishda psixolog-pedagogik jihatdan o‘rganish va ularni tarbiyalash bo‘yicha ota-onalarga maslahatlar berish.

Inklyuziv ta’lim bir qator afzalliklarga ega, ulardan ba’zilari:

• O‘quvchilar tengligi: Inklyuziv ta’lim barcha o‘quvchilarga teng imkoniyatlar taqdim etadi, ularning jamiyatga to‘liq integratsiyalashuviga ko‘maklashadi.

• Ijtimoiy barqarorlik: Nogironligi bo‘lgan shaxslarning jamiyatda to‘laqonli ishtirok etishi ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashga xizmat qiladi.

• Shaxsiy rivojlanish: Inklyuziv ta’lim har bir o‘quvchining individual rivojlanishini qo‘llab-quvvatlaydi va uning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi.

• Ijtimoiy ko‘nikmalarning keng doirasi: O‘quvchilar bir-birlariga yordam berishni, turli madaniyatlar va ehtiyojlarni tushunishni hamda ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishni o‘rganadilar. Inklyuziv ta’lim jamiyatda barcha o‘quvchilarning teng huquqliligini ta’minlashga qaratilgan muhim yondashuvdir.

Respublikamizda ijtimoiy tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlash jamg‘armasi tomonidan 2007 yilda «O‘zbekistonda inklyuziv ta’lim» loyihasi amalga oshirilgan bo‘lib, loyihada O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi, Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi, Navoiy shahridagi

«Umr» imkoniyati cheklangan bolalarga yordam berish markazi, Samarqand shahridagi «Hayot» nomli nogironlarga yordam berish markazi, Jizzax shahridagi «Istiqbolli avlod» markazi, Qashqadaryo viloyatining Qarshi shahridagi «Umid» tashabbuslarga ko‘mak berish va rivojlantirish markazi, Termiz shahridagi «Imkon» imkoniyati cheklangan bolalar va oilalarga ko‘mak berish markazi, Farg‘ona viloyatining Qo‘qon shahridagi «Ziyo» maxsus zaruratli bolalarga ijtimoiy ko‘mak berish markazi, maqsadli hududlar hokimliklari, O‘zbekistondagi Shvetsariya elchixonasi hamkorlik qilishdi. Ushbu loyiha doirasida Toshkent, Guliston, Qarshi, Samarqand, Termiz, Andijon, Qo‘qon, Nukus, Buxoro, Urganch shaharlarida joylashgan ayrim maktabgacha ta’lim muassasa, maktab, kasb-hunar kollejlari va akademik litseylarda imkoniyati cheklangan bolalar aralash guruhlarda inklyuziv texnologiya asosida ta’lim-tarbiya olishdi.

Inklyuziv ta’lim maqsad va vazifalarining amalga oshirilishi quyidagilarga imkon yaratadi:

• nogironligi bo‘lgan bolalarning jamiyatdan ajralganlik holatidan chiqishiga;

• nogironligi bo‘lgan bolalarning konstitutsiyaviy huquqlari–ularning imkoniyatlariga mos ta’lim olish huquqini amalga oshirishga;

• ularga individual imkoniyatlariga mos ta’lim olishga;

• jamiyatda o‘zini ro‘yobga chiqarish imkoniyatini ta’minlashga;

• hayot sifati yaxshilanishiga;

• nogironligi bo‘lgan bolalarni tarbiyalayotgan oilalarning ijtimoiy-iqtisodiy holatini yaxshilashga.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, umumta’lim maktablarining boshlang‘ich sinflarida inklyuziv ta’lim muhitini yaratish ta’lim tizimining muhim va dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Inklyuziv ta’lim barcha o‘quvchilarga, ularning individual xususiyatlaridan qat’i nazar, teng imkoniyatlar yaratish orqali ularning ijtimoiylashuvi va shaxsiy rivojlanishini ta’minlaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, inklyuziv ta’lim samaradorligi o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi, psixologik-pedagogik qo‘llab-quvvatlash tizimi, ota-onalar bilan hamkorlik hamda moslashtirilgan ta’lim metodlaridan foydalanishga bevosita bog‘liq. Shu bilan birga, maktablarda sog‘lom ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantirish inklyuziv ta’limning muvaffaqiyatli amalga oshirilishida muhim omil hisoblanadi. Shuningdek, inklyuziv ta’limni rivojlantirish orqali jamiyatda bag‘rikenglik, o‘zaro hurmat va tenglik tamoyillarini mustahkamlashga erishiladi. Shu bois, boshlang‘ich ta’lim bosqichidan boshlab inklyuziv muhitni samarali tashkil etish kelajakda barkamol va ijtimoiy faol shaxslarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Kamilovna, A. G. (2026). BOSHLANG ‘ICH SINFLARDA INKLYUZIV TA’LIM JARAYONINI SAMARALI TASHKIL ETISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. *SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO-ECONOMIC SCIENCE THEORY*, *4*(39), 65-68.
2. Kamilovna, A. G. (2026). BOSHLANG ‘ICH SINF O ‘QUVCHILARINING INKLYUZIV TA’LIM SHAROITIDA TA’LIMIY VA TARBIYAVIY JARAYONGA INTEGRATSIYALASHUVI. *Modern education and development*, *43*(3), 190-194.

3. 2026. INKLYUZIV TA'LIM VA BARQAROR TARAQQIYOT. *Ustozlar uchun*. 87, 2 (Jan. 2026), 110–119.
4. Goipova, N. B. (2024). Inklyziv ta'lim. *Gospital pedagogika: darslik/NB Goipova–Namangan*, 143-150.
5. MAKTABGACHA TA'LIMDA INKLYUZIV TA'LIMNI TASHKIL ETISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. (2025). *Global Science Review*, *9*(1), 7-13.